

едни от резултатите — чакай или печакан, във всеки случай нерадостен. Тогава? Идваше времето на административните действия, също желани от Кр. Куюмджиев. Като напомня, че те се оказаха бездействие, ще разберете и за другия резултат. А можеше да се реши преиздаването на „Веда Словена“, придружена — защо не и в отделен том — с коментари и документално описание на нейната рецепция и битките по изваждането ѝ от културно обръщение. Защо днес всички са убедени в художествените достойнства на „Ведата“. Би могло вече да се започне специализираната подготовка на един-двама учени, които да се посветят на задачката за досегашната ни фолклористика. Недопустимо е днес, когато имаме специалисти по едни-какви си реализми в страната X, да се стъписваме или да оставаме хладни пред един национален феномен. Няма никой да дойде да ни освободи от него.

За Кр. Куюмджиев резултатът най-вероятно се изразява в спечелването на поредните явни и скрити литературни врагове и на потенциални противници за бъдещи полемики и дискусии. И — да но да е така — на симпатизанти сред анонимния читател, на поддръжници, които също да милеят за решаването на важни културни и литературни проблеми. Нека не ни се струва, че Кр. Куюмджиев удовлетворява някаква заложена необходимост да полемизира. При него полемичният тон е просто пътят към себизраза. А ако нещо се удовлетворява — това ще да е необходимостта на днешния ден да се воюва за истинските духовни стойности на миналото и сегашното.

Йордан Каменоз

СЪС СТРАСТ И ПОЗИЦИЯ

(„В МИГА НА ИЗБОРА“ от ГЕОРГИ ЦАНКОВ. С., Народна младеж, 1985)

През последните седем-осем години името на Георги Цанков се наложи с редица интересни и запомнящи се критически публикации. От една страна, той демонстрира яснота, определеност и целенасоченост на естетическите си търсения, а, от друга — широта на критическите предпочитания. Характерното за някои негови връстници тематично самоограничаване, самозатварянето в тесните рамки на определен период или определен кръг творци е неспирщо за Георги Цанков. Напротив — диапазонът на критическите му интереси е твърде широк: от проблеми, пред които се изправя литературата ни от началото на века — до

търсенията на нашите съвременни творци; от художествените идеи на такива писатели като, да речем, Богомил Райнов, Павел Вежинов, Камен Калчев, Йордан Радичков — до първите стъпки на дебатантите. Като прибавим и нескрилото му пристрастие към френската литература (не само задълбочените студии и портрети за Балзак, Стендал, Маларме и пр., но и множество статии и рецензии за съвременни френскоезични автори), към руската и съветската литература — ще добием известна представа за натурела на критика.

Може би най-съществената особеност в критическите текстове на Георги Цанков е желанието му да разглежда литературните факти и явления в тяхната взаимовръзка, да ги съпоставя в определен социален контекст, да не се ограничава в националните рамки на една литература, на един исторически период, на едно естетико-художествено направление.

Като естето че ли тази особеност се откроява най-ясно в първата критическа книга на Георги Цанков — „В мига на избора“, която показва, че авторът е преодолял изкушението просто да събере между две корици статии и рецензии, писани по различен повод. Изкушение, на което не устояват не само млади критици. Дебютът на Георги Цанков говори за промислена концепция, а не за случаен набор от публикации. Една обща идея произва сборника, нейното движение и развитие интересува автора и той го проследява неотстъпно. Неслучайно още във встъпителните думи към читателя Г. Цанков центрира вниманието ни към тази идея: „В своята първа книга аз търся творците в мига на избора, опитвам се да откроя пътищата, по които те достигат до онази позиция, която ще предопредели житейския и художествения им път. Всичко това беше особено необходимо преди всичко за самия мен, защото, оглеждайки се в тях и в тяхното дело, трябваше да определя посоката и целта на своя собствен избор. Винаги съм мислил, че критиката е преди всичко творчество, което с присъщите му средства решава същите проблеми, предопределящи и смисъла въобще на изкуството в определена епоха.“

„В мига на избора“ съдържа четири критически студии, които, макар и да имат самостоятелно звучене, са обединени от авторовата идея да се освети мигът на избора, мигът, когато героят на конкретната творба или самият творец избират определена социална, естетическа или нравствена позиция.

Особено значение има първата студия — „Победата на Вапцаров над отчуждението“. Георги Цанков проследява драматичното изстраждане и оптимизма

в поезията на Вапцаров, бавното и мъчително рождение на онази вяра, която ще донесе светлината на бъдещия ден. Твърде интересни паралели прави Г. Цанков между героя на Вапцаров от драмата „Вълната, която бучи“ и Ибсеновия Бранд. Не индивидуалистичният бунт на силната личност ще победи отчуждението, а борбата за конкретната социална промяна на отделния индивид и обществото. Критикът разглежда в диалектично единство жизнения и творчески път на поета и убедително показва, че както в поезията на Вапцаров се отглежда революционната целеустременост на неговата драматична съдба, така и в пряката му революционна дейност се отразява хуманистичната енергия на поезията. Вапцаров избира позицията на революционната борба, позицията на воюващата за един по-добър и справедлив свят поезия. И с живота, и с творчеството си — внушава ни Г. Цанков, Вапцаров побеждава отчуждението. И след смъртта му неговият пример, неговото слово продължават да надмогат отчуждението, продължават да се борят за човешко единство, за хармония, за събуждане на творческите сили у всеки човек.

От оптимистичната енергия на Вапцаровата поезия Георги Цанков тръгва към енергията на художествените идеи и експерименти на съвременната българска проза. Дали съвременната чувствителност намира адекватно художествено отражение, присъствува ли острата социална проблематика на днешния ден в творбите на българските писатели, какви са посланията на техните герои — тези и много други въпроси вълнуват критика, когато анализира произведения на писатели като Павел Вежинов, Йордан Радичков, Андрей Гуляшки, Богомил Райнов, Любен Дюлов, Генчо Стоев, Блага Димитрова, Герчо Атанасов. Може би не навсякъде ще се съгласим с отделни

негови интерпретации, но без съмнение ни завладява образното и артистично въгълбяване в творческия свят на спомнатите писатели. Тук е и едното от достойнствата на книгата — импровизацията, естетическото проникновение, свободата на асоциациите, с които борави критикът, а не сух и педантичен анализ, не филологически дисекции, които умъртвяват живия художествен текст.

Георги Цанков пише живо и увлекателно, в критическото му слово има страст и въображение, каквито за жалост все по-рядко срещаме в статиите и рецензиите на мнозина критици. Очевидно той е приел Марковския тезис, че за предмета трябва да се говори с езика на самия предмет. Така, когато интерпретира творби на Павел Вежинов (великолепната студия „Оптимистичното чувство за живота“) или примерно сътвореното от Любен Петков, Георги Марковски, Рашко Сугарев, Владимир Зарев, Янко Станоев, Димитър Яръмов („В търсене на избор“), критикът успява да пресъздаде живото движение на художествените идеи на тези творци. Показвайки ни ги в мига на избора, когато са обединени от една обща идейна и нравствена позиция, той същевременно откроява и индивидуалния им авторов рисунък, посочва ни специфичните детайли, нюансите на тяхното творческо развитие.

Разбира се, Георги Цанков сега е в началото на критическия си път. Твърва той ще се впуска в критически пътешествия на духа, ще завоюва нови територии. Но дебютната му книга „В мига на избора“ недвусмислено ни убеждава, че той вярно е направил свой избор, че социалната и естетико-художествената му позиция преопределят дълъг живот на критическите му идеи.

Иван Гранитски